

Legislatief overzicht van het Spaanse strafrechtstelsel (1)*

A. Beristain** en J.L. De La Cuesta***

I. Inleiding

De naoorlogse beweging tot hervorming van het strafrecht (die eveneens op het Amerikaans continent tot ontwikkeling kwam) is in Spanje eerder laatstijdig aan bod gekomen.

De onmisbare politieke en juridische basis om te starten met de hervorming van het strafrecht, de strafvordering, het penitentiair recht en het strafrecht voor minderjarigen, is, afgezien van – soms zeer belangrijke – technische hervormingen van vóór 1975, slecht aanwezig na de democratisering van de staat, in concreto na de goedkeuring van de Grondwet in december 1978. Deze hervorming situeert zich zowel op het vlak van de humanisering van het strafrechtstelsel als op dat van de verbetering van de garantie van de fundamentele rechten van de burger, zonder daarbij zuiver technische verbeteringen en moderniseringen te vergeten.

De hervormingsbeweging wordt desondanks geconfronteerd met een aanzienlijk aantal problemen. De overjarigheid van de vigerende wetgeving zelf, en vooral de achterliggende filosofie, vereisen het op gang brengen van een ingewikkeld proces van vervanging van het oude normenstelsel door het nieuwe.

Dit roept uiteraard weerstanden op en geeft aanleiding tot moeilijkheden bij het harmoniseren van oude en nieuwe wetgeving. Dit leidt eveneens tot onstuimige kritieken uit diverse politieke en doctrinaire middelen die erop uit zijn om het veranderingsproces te beïnvloeden. Dit alles speelt zich af op een ogenblik dat niet weinig Europese staten, ten gevolge van de psychose van 'onveiligheidsgevoelens van de burgers', autoritaire instrumenten van onder het stof halen om op een fenomeen als het terrorisme te reageren met de strengste strafpressie en met de ontkenning van belangrijke rechten en individuele waarborgen voor deze delinquenten.

Hoe dan ook, het hervormingsproces in Spanje is nog maar net uit de startblokken. Wanneer we het penitentiair veld, waar de legislatieve vernieuwing reeds in 1979 werd ingezet (hoewel er reeds nieuwe reglementeringsnormen bestaan) buiten beschouwing laten, bevinden de projecten voor een nieuw Straf-

* Vertaling door DAUDRICOURT en J. VERVAELE. Het tweede deel van deze tekst wordt opgenomen in het volgende *Panopticon*-nummer.

** Hoogleraar strafrecht (Universiteit van het Baskenland)

*** Gewoon Hoogleraar strafrecht (Universiteit van het Baskenland)

wetboek, de Organieke Wet op de gerechtelijke macht en de Strafwet voor minderjarigen — om maar de meest belangrijke op te noemen — zich nog steeds in de voorbereidingsfase. Dit zijn de teksten die als ondersteuning moeten dienen voor de vernieuwing van de fundamentele structuren van het huidige strafrechtstelsel.

II. Het materieel strafrecht

I. Wanneer we bestraffing en beveiliging — zoals vervat in de Wet op het gevaar en de maatschappelijke rehabilitatie van 4 augustus 1970 (zie infra, IV) buiten beschouwing laten — bestaat het vigerende Spaanse strafrecht uit het Strafwetboek en een uitgebreid en gevarieerd aantal bijzondere strafwetten.

De belangrijkste van de bijzondere strafwetten is het Militair Strafwetboek van 17 juli 1945, in speciale vorm aangepast in 1980. Eveneens in 1980 werd de jurisdictionele draagwijdte ervan beperkt (hoewel niet zonder leemten)¹ in overeenstemming met art. 177, 5 van de Grondwet.² Op dit ogenblik bevindt zich in het Parlement een ontwerp van Militair Strafwetboek (BOCG, 12.11.84, serie A: num. 123). Naast het Militair Strafwetboek omvat het bijzonder strafrecht een gevarieerde en heterogene reeks van wetten die strafbare inbreuken bepalen. Het betreft onderwerpen als handel ter zee (Wet van 22 december 1955), luchtvaart (Wet van 24 december 1964), wisselcontrole (Wet 0.10/1983 van 26 augustus 1983), smokkel (Wet van 13 juli 1982), verkiezingsreglementering (R.D.L. 18 maart 1977) (3), emigratie (Wet 1/21 juli 1971), de jacht (Wet van 4 april 1970), riviervisserij (Wet van 20 februari 1942), zeevisserij (Wet van 31 december 1946), intellectueel eigendom (Wet van 10 februari 1879), kernenergie (Wet van 29 april 1964) ... Algemeen kenmerk van dit conglomeraat van wetten is het gebrek aan technische perfectie, het afstandse karakter en de povere interesse vanwege de wetgever, de doctrine en zelfs vanwege de rechtbanken.³

De recente Organieke Wet 8/1984 van 26 december tegen het optreden van gewapende groepen en terroristische elementen — twijfelachtig en zeer bediscussieerbaar⁴ wat haar grondwettelijkheid betreft — is eveneens een onderdeel van de bijzondere strafwetgeving. Terwijl deze wet de vroegere verspreide anti-terroristische wetgeving samenvoegt en belangrijke processuele uitzonderingen voorziet, worden (ook) elementen van materieel strafrecht ingevoerd. Deze uitzonderingen betreffen de extra-territorialiteit van strafwetten, strafverzwaring van terroristische en oproerige activiteiten, criminele verantwoordelijkheid voor de apologie van het terrorisme of provocatie via de geschreven pers of een procédé dat publiciteit, illegaliteit en straffeloosheid van verenigingen garandeert. De

1. Cf. de Organieke Wet van 9 december betreffende de wijziging van het Strafwetboek en de Organieke Wet van 26 december betreffende het Militair Strafwetboek (B.O.E. 11 diciembre 1985).

2. Art. 117, 5 G.W. - 1978: 'Het principe van de eenheid van rechtsmacht is de basis van de organisatie en werking van de rechtbanken. De wet zal de uitoefening van de militaire rechtspraak regelen en dit alleen voor strikt militaire aangelegenheden en bij uitzonderingstoestand, in overeenstemming met de grondwettelijke beginselen'.

3. Cf. J.M., RODRIGUEZ DEVESA, *Derecho Penal Español. Parte Especial*, Madrid, 1983, 9^e uitg., p. 1184.

4. Voor een kritiek zie: *Revista Derechos Humanos* (Madrid), num. 9, 1985, p. 6 e.v.

wet handelt tevens over de strafvermindering in geval van uittrede uit de groep, samen met een voorstel tot maatschappelijke reïntegratie (art. 1 en 6). Deze wet bepaalt de delicten en de overeenkomstige straffen in geval van het oprichten van terroristische of oproerige bendes, de terroristische delicten zelf, de medewerking bij terroristische en oproerige activiteiten en het verdedigen ervan (art. 7 tot 10). De wet heeft tevens betrekking op de slachtoffers van terrorisme en het leed of de schade, veroorzaakt t.a.v. onschuldige personen bij of ten gevolge van het onderzoek naar of de aanpak van door de wet strafbaar gestelde acties (art. 24 en 25).

Uiteraard is ook in Spanje de Strafcodex het wettelijk substraat bij uitstek in penale aangelegenheden. De vigerende wettekst is structureel afgeleid uit de Strafcodex van 1848, een codex van 'liberaal conservatieve signatuur' gebaseerd op de eclecticische opvattingen van Rossi en Pacheco.⁵

Dit was inderdaad het model voor de in 1944 door het Franco-regime aangepaste Codex, die – na drie vruchteloze vernieuwingspogingen – de republikeinse Strafcodex van 1932 moest vervangen. Hoewel de invloed op deze Codex vanwege het Duits nationaal-socialistisch strafrecht gering was (deze invloed was vooral voelbaar aanwezig in de politieke inspiratie achter de aanpak van delicten tegen de veiligheid van de staat en de invoering van een normatief daderbegrip) zijn de sporen van een autoritaire opstelling evident. Zoals in Italiaans fascistisch strafrecht werd in de Codex van 1944 de doodstraf terug ingevoerd (ofschoon niet als exclusieve straf voor een delict). Met het oog op een betere generale preventie, werd het aantal gekwalificeerde delicten opgevoerd en de strafrechtelijke bescherming van de familie, van de goede zeden, van de katholieke religie (opnieuw de officiële religie) uitgebreid. Dit was ook het geval voor de interne en externe veiligheid van de staat, het belangrijkste kanaal voor de repressie van politieke dissidentie en arbeidsconflicten.

Bij het op gang komen van het democratiseringsproces na de dood van generaal Franco, ingezet met de Wet op de politieke hervorming van 1977, werd de grondige hervorming van het franquistisch strafrecht (herzien in 1963 en voorwerp van een herwerkte tekst in 1973) een opdracht van eerste orde.

Geleidelijk aan kon men binnen het politieke kader een aanpassing vaststellen van de normen m.b.t. illegale verenigingen, onwettelijke propaganda, staking, vrije meningsuiting en vrijheid van vergaderen en betogen.

In het domein van de sociale ethica werden pogingen ondernomen om autoritaire elementen de pas af te snijden en herformuleerde men de delicten verkrachting en ontvoering met seksuele bedoelingen. Verder werden overspel, concubinaat, info over de verstrekking en de verspreiding van anticonceptiva en de reclame ervoor gedepenaliseerd. Terzelfdertijd en gelijklopend met de hervorming van de antiterroristische wetgeving werd in het Strafwetboek (weliswaar op een totaal onbevredigende wijze) het delict van foltering opgenomen.

Hoewel verschillende van deze partiële hervormingen erg onvolledig en

5. J. CEREZO MIR, *Curso de Derecho Penal Español. Parte General*, I, Madrid, 1985, 2^e uitg., p. 128.

technisch niet op peil waren, werden zij niettemin opgenomen, en dit kort na de goedkeuring van de Grondwet van 1978.

Deze Grondwet omschrijft Spanje als 'Een sociale en democratische rechtsstaat die als hoogste waarden van de juridische ordening de vrijheid, de gerechtigheid, de gelijkheid en het politiek pluralisme behartigt' (art. 2).⁶

Op penaal gebied garandeert de Grondwet het legaliteitsprincipe en de rechtszekerheid, het niet retro-actief karakter van nadelige penale beschikkingen (art. 25 en 9) en het recht op leven en op de fysieke en morele integriteit, met uitsluiting van iedere vorm van marteling en inhumane of ontterende bestraffing of behandeling, en met de uitdrukkelijke afschaffing van de doodstraf (art. 15).⁷ De Grondwet bepaalt dat vrijheidsberovende straffen en veiligheidsmaatregelen, met respect voor de fundamentele rechten van de opgesloten, moeten georiënteerd zijn op heropvoeding en maatschappelijke reïntegratie (art. 25, 2).⁸

De moeilijke verenigbaarheid tussen grondwettelijke principes en de tekst van de vigerende (reeds herwerkte) Strafwet maakte het uitwerken van een ontwerp van nieuwe Strafcodex onafwendbaar.⁹ Dit ontwerp was klaar in januari 1980. Deze tekst was het voorwerp van menige correctie maar geraakte niet goedgekeurd door het Lagerhuis (evenmin als een dringend en gedeeltelijk hervormingsproject, voorgelegd in 1982) en werd tenslotte niet langer weerhouden na de verkiezingen van oktober 1982.¹⁰

Hoe dan ook, een substantieel deel van de inspirerende principes van deze tekst werd geïntegreerd in de Strafwet via de Organieke Wet betreffende dringende en gedeeltelijke hervorming¹¹, afgekondigd op 25 juni 1983.

Deze wet gaat ervan uit dat men over meer tijd moet beschikken om een nieuw project op te stellen en dat er niettemin dringend een reeks problemen in de penale en penitentiaire sfeer aangepakt moet worden¹²: in het bijzonder het

6. J. CEREZO MIR, *ibidem*, p. 145 e.v.

7. Art. 15 G.W.: Iedereen heeft recht op leven en op fysieke en morele integriteit, zonder dat deze mogen onderworpen worden aan foltering, inhumane of degraderende straffen of behandeling, met uitzondering van wat wordt bepaald in de militaire strafwetten voor oorlogstijd.

8. Voor wat het Strafrecht en de Grondwet betreft. Cf. M. COBO DEL ROSAL en M. BAJO FERNANDEZ, *Comentarios a la legislación penal*, t. I., *Derecho Penal y Constitución*, Madrid, 1982.

9. Voor wat het Ontwerp Strafwetboek 1980 betreft. Cf. *La reforma penal y penitenciaria*, Santiago de Compostela, 1980; 'La reforma del Derecho Penal', *Revista de la Facultad de Derecho de la Universidad Complutense*, 1980; 'El Proyecto de Código Penal', *Revista Jurídica de Cataluña*, 1980, extra nummer; *La reforma del Derecho Penal*, vol. I en II, Barcelona, 1980 en 1981 (ed. S. Mir); *La reforma penal. Cuatro cuestiones fundamentales*, Madrid, 1981.

10. Na de gebeurtenissen van 23 februari 1981 werd bij wijze van de Organieke Wet 4 mei 1981 een hervorming doorgevoerd inzake de misdrijven rebellie, opstand, verdediging van de Spaanse Grondwet en Terrorisme.

11. Voor wat de hervorming van 1983 betreft. Cf. A. ASUA, 'La reforma urgente y parcial del Código Penal (L.O. de 25 de junio de 1983)', *Rev. del Iltr. Colegio de Abogados del Señorío de Vizcaya*, diciembre, 1983, p. 9 e.v.; M. COBO DEL ROSAL en M. BAJO FERNANDEZ, *Comentarios a la legislación penal*, t. V, Madrid, 1985; J. BUSTOS RAMIREZ, 'Constitución y reforma penal en España', *Doctrina Penal*, 1984, p. 541 e.v.; J.L. DIEZ RIPOLLES, 'Die jüngsten strafrechtlichen und strafprozessualen Reformen in Spanien', *JZ*, 12, 1984, p. 561 e.v.; G. QUINTERO OLIVARES en F. MUÑOZ CONDE, *La reforma penal de 1983*, Barcelona, 1983; E. RUIZ VADILLO, 'Reforma penal de 1983', in A. BERISTAIN (ed.), *Reformas penales en el mundo de hoy*, Madrid, 1984, p. 357 e.v.; A. SERRANO GOMEZ, *La reforma del Código Penal por Ley 8/1983, de 25 de junio*, Madrid, UNED, 1984.

12. Zie de Memorie van Toelichting van de Organieke Wet van 25 juni 1983.

afschaffen van de zogenaamde objectieve verantwoordelijkheid (zonder schuld) en het terugdringen van het vermogensstrafrecht.

2. De goedkeuring van de Grondwet en de hervorming van 1983, kunnen, omwille van de inhaalbeweging, als de 'belangrijkste hervorming van de strafcodex sedert 1970'¹³ beschouwd worden.

Het Spaanse strafrecht vertoont volgende karakteristieken: op het algemeen vlak is er het respect voor de principes van legaliteit, schuldigheid en menselijkheid.¹⁴ Het legaliteitsprincipe werd in Spanje niet afgeschaft in 1944. Het Wetboek van strafrecht bevestigde dit principe met betrekking tot delicten, straffen, strafuitvoering en verbod het verzwaren of creëren van nieuwe delicten bij wijze van analogie en de niet retro-activiteit van mildere strafrechtsbepalingen.

De Grondwet van 1978 heeft hieraan een uitdrukkelijke ondersteuning gegeven. Toch respecteert de wetgever het legaliteitsprincipe niet steeds zoals het hoort. In het bijzonder waar het de definitie van de delicten betreft, gebruikt men de betwistbare techniek van blanco-omschrijvingen en van vage en dubbelzinnige formuleringen van delicttypes.

In 1983 werden de onoverwinnelijke dwaling over een constitutioneel bestanddeel (art. 6*bis* a), het optreden in naam van een ander (art. 15*bis*) en het voortgezet misdrijf (art. 69*bis*) gedefinieerd. De definitie van het voortgezet misdrijf heeft een einde gemaakt aan de twijfels over de legaliteit van de jurisprudentiële techniek waarbij één delict wordt bestraft wanneer een geheel van daden gerealiseerd wordt in uitvoering van één vooropgezet plan en bij één gelegenheid en waarbij dezelfde of gelijkaardige strafwetartikelen worden overtreden.

Met betrekking tot het legaliteitsbeginsel ontbreken echter nog steeds een aantal specifieke voorschriften voor de bestraffing van sommige rechtsfiguren zoals *la comisión por omisión*, het plegen van een misdrijf door nalatigheid.

Het verbod op het toepassen van de objectieve of finale verantwoordelijkheid — die in overeenstemming met het schuldprincipe expliciet geformuleerd werd in de hervorming van 1983 — heeft een einde gesteld aan de zogenaamde *versari in re illicita*, waardoor met het oog op de criminele verantwoordelijkheid in ieder geval de vaststelling van opzet of onvoorzichtigheid van de dader vereist wordt, ook in gevallen van verzwarende verantwoordelijkheid omwille van een later optredend gevolg (of resultaat) (art. 1-1, 6*bis* b en 1-2 van de Strafwet). In ieder geval zijn er niet weinig voorschriften van het bijzonder strafrecht die nog steeds voorbeelden bevatten van door hun gevolg gekwalificeerde delicten. Deze dienen conform de nieuwe normen opgenomen in de Strafwet geïnterpreteerd te worden.

13. Cf. G. QUINTERO OLIVARES, en *La reforma penal de 1983, o.c.*, p. 16. In oktober 1984, Organieke Wet van 17 oktober 1984, werd het onwettelijk afluisteren van telefoongesprekken strafbaar gesteld. De Organieke Wet van 29 april 1985 heeft het Strafwetboek herzien inzake de publieke eigendommen (art. 349 e.v.). Anderzijds heeft de hervorming van het Strafwetboek in samenhang met het militair Strafwetboek de incorporatie met zich gebracht van de misdrijven 'verraad, militaire spionage, ontdekken en bekendmaken van geheimen en informatie over de landsverdediging, aanslagen tegen de middelen van 's lands verdediging, militaire rebellie en opstand, aanslagen tegen het leger' (Organieke Wet 9 december 1985).

14. In dezelfde zin voor het Duitse strafrecht: JESCHECK, *Tratado de Derecho Penal*, t. I, Barcelona, 1981, p. 28 e.v. Zie ook F. MUÑOZ CONDE, *Adiciones de Derecho español*, p. 36 e.v.

Het humaniteitsprincipe wordt duidelijk afgeleid uit art. 15 van de Grondwet. Dit artikel schaft de doodstraf af en verbiedt de marteling en de inhumane of degraderende straf en behandeling.

De expliciete definitie van het misdrijf 'foltering' (art. 204*bis*) en sommige hervormingen van het strafstelsel moeten het respect voor dit principe ondersteunen. Dit is in het bijzonder het geval met het nieuwe stelsel van uitvoering van vrijheidsstraffen vastgelegd door de Algemene Penitentiaire Wet in toepassing van art. 25.2 van de Grondwet (cf. infra, IV). Nochtans zijn er heel wat leemten vast te stellen wat het naleven en het effectief toepassen van dit principe in de praktijk betreft.¹⁵

3. Criminaliseren en decriminaliseren

De overgang van een autoritaire naar een democratische staat heeft van meetaf aan zowel de depenalisering veroorzaakt van heel wat misdrijven, die onverenigbaar waren met de principes van sociaal en politiek pluralisme, als natuurlijk ook de invoering van nieuwe misdrijven.

Na de goedkeuring van de Grondwet werd de criminalisering op de eerste plaats gericht op een betere verdediging van de grondwettelijke orde (na de poging tot staatsgreep van 23 februari 1981) en vooral op de strijd tegen het terrorisme, het motief voor een hele reeks strafwetten.

De hervorming van 1983 is niet alleen gericht op de bescherming van de werking van vakbondsvrijheid, het stakingsrecht en de mensenrechten (met inbegrip van het beginsel van de gelijkheid van alle burgers voor de wet, en het niet discriminatiebeginsel), maar ook — in overeenstemming met de Spaanse grondwet en de realisatie van een sociale en democratische rechtsstaat — op de bescherming door het Strafwetboek van rechtsgoederen die tot dan toe niet bestonden of onvoldoende beschermd waren, zoals het milieu, de verbruikers, de veiligheid op het werk en recent de publieke eigendommen van de staat, van de autonome regio's of van de gemeenten.

Ondanks het herhaalde verzoek van de rechtsleer dat het strafrecht daadwerkelijk de functie zou uitoefenen van *ultima ratio*, in de geest van het beginsel van de minimale tussenkomst, is het probleem van de strafrechtsinflatie door een vermindering van de strafrechtelijke incriminaties nog niet ernstig aangepakt.

Het Strafwetboek, dat op een tweedelige indeling gegrond is (misdaden en overtredingen) bevat verder in het derde deel een serie lichte misdrijven (overtredingen) die — in een moderne optiek en om reden van snelheid en van doelmatigheid van hun preventie en van hun bestraffing, en gelet op hun geringe inhoud van materieel onrecht — beter ondergebracht zouden worden in een Politiewetboek. Dit politiestrafrecht zou rechtstreeks door het bestuur toegepast kunnen worden, weliswaar onder toezicht van de rechtbanken.¹⁶

15. Wat de foltering in Spanje betreft, cf. het jaarlijks rapport van Amnesty International en A. DEL TORO, 'El nuevo delito de tortura', in S. MIR (ed.), *La reforma del Derecho Penal, o.c.*, p. 254 e.v.

16. In dezelfde zin: J. CEREZO MIR, 'Límites entre el Derecho Penal y el Derecho Administrativo', *III. Jornadas de Profesores de Derecho Penal*, Santiago de Compostela, 1975, p. 88. Zie ook M. BAJO FERNANDEZ, *Derecho penal económico*, Madrid, 1978, p. 108 en C. MARTINEZ →

Er is wel een gedeeltelijke decriminalisering op het vlak van de kansspelen, het rijden zonder rijbewijs en in de uitvoering van de herziening van de misdrijven tegen de eigendom. De nieuwe redactie van art. 344 van het Strafwetboek¹⁷ heeft de jurisprudentiële voorkeur voor depenalisering van druggebruik en beperking van bestraffing van de promotie, van het vergemakkelijken of het aanzetten tot onwettelijk druggebruik van drugs, toxische, verdovende of psychotrope middelen door teelt, fabricatie of verkoop of bezit om te verkopen bekrachtigd.

Tenslotte heeft het Grondwettelijk Hof de depenalisatie van de vrijwillige onderbreking van zwangerschap, om medische, genetische of ethische redenen, grondwettelijk verklaard¹⁸ en de Organieke Wet van 6 december 1983 betreffende gebrek aan voldoende waarborgen om het verkeerd gebruik van de toegestane toelatingen te voorkomen verworpen.

4. De Grondwet van 1978 heeft in haar art. 15 de doodstraf afgeschaft (met voorbehoud van de voorzieningen van de militaire strafwetten in oorlogstijd).

Het Spaanse strafrecht steunt nu vooral op de vrijheidsstraf als de zwaarste sanctie en op de boete, hoewel er ook vrijheidsbeperkende (internering en verbanning), rechtsbeperkende of -berovende sancties (onbevoegdheden en schorsingen), rijverbod, verlies van de Spaanse nationaliteit, borgtocht en berisping (openbaar of privaat (art. 27 Sw.)) worden voorzien.

Vanaf 1983 bestaan er nog slechts zes vrijheidsstraffen: de zware opsluiting (20 jaar en één dag tot 30 jaar), de lichte opsluiting (12 jaar en één dag tot 20 jaar), zware gevangenisstraf (6 jaar en één dag tot 12 jaar) en lichte gevangenisstraf (6 maand en één dag tot 6 jaar), zwaar arrest (1 maand een één dag tot 6 maand) en licht arrest voor de overtredingen (één tot 30 dagen). Met uitzondering van het licht arrest dat ten huize van de beklaagde kan uitgeboet worden, worden de andere vrijheidsstraffen naar de voorschriften van de penitentiaire wetgeving volbracht, zodat de verschillen alleen de duur en de bijkomende straffen betreffen (art. 45 e.v. Sw.). Eenmaking dringt zich evenwel op.

De boete is in het algemeen meer dan 30.000 pesetas voor de misdrijven en minder dan deze som voor de overtredingen. De betaling kan in 1 keer geschieden of met aflossingen die de rechtbank bepaalt. De nietbetaling van de boete omwille van onvermogen van de schuldige heeft zijn persoonlijke subsidiaire verantwoordelijkheid voor gevolg en een vrijheidsberoving van maximum 6 maanden voor misdaden of maximum 15 dagen voor overtredingen (art. 91 Sw.).

De strafmaat wordt in het Spaanse stelsel naar een stipte 'dosimetrie' gemeten.¹⁹ Binnen het per misdrijf bepaald wettelijk straftarief moet de rechtbank die over de schuld beslist de verzachtende en verzwarende omstandigheden aannemen op basis van de door het Strafwetboek vastgelegde normen (art. 58 e.v.). Indien er geen omstandigheden zijn, spreekt de rechter de gemiddelde of de min-

PEREZ, 'La inflación del Derecho Penal y del Derecho Administrativo', *Estudios Penales y Criminológicos*, IV, Santiago de Compostela, 1983, p. 197 e.v.

17. A. BERISTAIN, 'Delitos de tráfico ilegal de drogas', *Comentarios a la legislación penal*, t. V, Vol. 2, p. 743 e.v.

18. Zie S. van 11 april 1985 (BOE 17 april 1985).

19. E. RUIZ VADILLO, 'La dosimetría penal en el Código español', *Anuario de Derecho Penal*, 1977, p. 351 e.v.

ste straf uit, afhankelijk van het belang van het misdrijf en van de persoonlijkheid van de delinquent (er wordt nochtans geen deskundig verslag vereist). Hoewel de beslissingsmacht van de rechter in 1983 werd uitgebreid, is deze in werkelijkheid nog beperkt. De rechter mag het getal en het belang van de omstandigheden en de schadegraad die het misdrijf heeft berokkend in geen geval over het hoofd zien (art. 67, 7). Alleen moet het bedrag van de boete 'voornamelijk van het vermogen en van de mogelijkheid van de schuldige' afhangen (art. 63 Sw.).

De enige manier om aan de vrijheidsstraf te ontsnappen is in het hedendaagse Spaanse strafrecht de voorwaardelijke straf (art. 92 en e.v., Sw.). Deze instelling, die overeenkomt met *uitstel*, laat aan de rechtbanken toe de uitvoering van de straf (van de vrijheidsstraffen van minder dan één (en uitzonderlijk twee) jaar) voor een tijdperk van twee tot vijf jaar uit te stellen, indien het een eerste inbreuk op de Strafwet betreft, indien hij in eer is hersteld of indien de eerste veroordeling een daad door onvoorzichtigheid betreft. Nochtans wordt de wet toegepast wanneer het grootste deel van de betichtingen samenkomen om de verantwoordelijkheid te verzwaren en wanneer de misdrijven op klacht van het slachtoffer worden vervolgd, indien dat slachtoffer het uitdrukkelijk vraagt (art. 94). Indien de veroordeelde opnieuw misdrijven pleegt, moet hij de straf uitboeten die uitgesteld was. Het Strafwetboek bevat geen specifieke bepalingen over instructies of bijkomende taken. Er bestaan geen bijzondere organen die met de toepassing van of het toezicht op de voorwaardelijke veroordeling gelast zijn.

De omzetting van de straftijd in arbeidstijd laat toe de duur van de vrijheidsstraf te verminderen (voor hen die van goed gedrag zijn en niet pogen aan de straf te ontsnappen) op basis van één dag voor telkens twee dagen werk, wanneer de strafuitvoeringsrechter daarvoor zijn toelating geeft (art. 100). De voorwaardelijke invrijheidstelling kan toegestaan worden voor hen die 3/4 van de veroordeling hebben uitgeboet, zich bevinden in de laatste fase van de veroordeling, van goed gedrag zijn en waarborgen bieden voor een eerlijk leven na de invrijheidstelling (art. 98 en 99 Sw.).

5. *Herzieningsperspectieven*

De hervorming van het Spaanse strafstelsel werd niet voleindigd door de Organieke Wet van 25 juni 1983. Terwijl enkele gedeeltelijke veranderingen werden ingevoerd, zoals deze inzake misdrijven tegen de openbare eigendom (O.W. van 29 april 1985), blijft de idee bestaan, de bestaande Strafwet te vervangen door een nieuw Strafwetboek van democratische inslag, dat met de moderne strevingen van de criminele politiek overeenstemt.

Dit is de inspiratie van het Voorontwerp Spaans Strafwetboek, opgesteld door de socialistische regering in november 1983. De oorsprong ervan gaat terug naar het Ontwerp Strafwetboek 1980, herzien op de door de rechtsleer bekritiseerde punten en in de lijn van het kiesprogramma van de nieuwe parlementaire meerderheid.²⁰

20. Zie de Inleiding van de Minister van Justitie F. LEDESMA, in *Propuesta de Anteproyecto del Nuevo Código Penal*, Madrid, 1983, p. 12. I.v.m. het Voorstel tot Voorontwerp, zie extra-nummer van de *Revista de la Facultad de Derecho de la Universidad Complutense de Madrid*, 1985; *Documentación Jurídica*, 37-40, 1983; L.A. BURON BARBA, *Memoria del Fiscal General des Estado*, Madrid, 1984, p. 178 e.v.

De kenmerken van het Voorontwerp zijn de bevestiging van de volgende beginselen: wettelijkheid, schuld, menselijkheid en minimale bestraffing (dat laatste uit zich in de uitzonderlijke bestraffing van onvoorzichtigheidsmisdrijven en van het uitdenken, voorstellen en aanzetten tot het plegen van misdrijven en in de brede depenalisatie van de overtredingen); de drieledige indeling van de misdrijven (misdaden, wanbedrijven en overtredingen) en het aannemen van een unitaire of eclecticische Zwecktheorie van de straf.

Het tweede deel kenmerkt zich door een nieuwe systematische rangschikking (misdrijven tegen de personen, tegen de gemeenschap en tegen de Staat), door de herziening van de misdrijven tegen het private leven, door een nieuwe rangschikking van de misdrijven tegen de familiale betrekkingen en de seksuele misdrijven — die thans gerangschikt worden als misdrijven tegen de seksuele vrijheid en de seksuele ongeschondenheid —, door de bepaling van de misdrijven tegen de sociale en economische orde (industriële eigendom, vrije concurrentie, gebruikers, arbeidsmisdrijven, financiële misdrijven) en van misdrijven m.b.t. de ruimtelijke ordening en het milieu, door de herziening van de misdaden tegen de Staat, met nadruk op de bestraffing van opstand en terrorisme en met inbegrip van een bijzonder hoofdstuk over misdrijven tegen de internationale gemeenschap.

Voor de vernieuwingen inzake sancties zijn belangrijk. Het aantal vrijheidsstraffen wordt tot twee herleid: de gevangenisstraf (van 6 maand tot 20 jaar, en zeer uitzonderlijk tot 25 of 30 jaar) en weekendarrest (van één tot vierentwintig weekends, met telkens een duur van 36 uren) (art. 34 e.v. Sw.). Het Scandinavische stelsel van de dag- (week- of maand-) boetes (art. 45 e.v. Sw.) wordt eveneens geïntroduceerd. De regels van de straftoemeting worden versoepeld en laten meer ruimte voor de rechterlijke vrijheid. De opschorting wordt uitdrukkelijk geregeld voor lichte misdrijven: de rechter spreekt geen straf uit voor een tijdperk van twee tot vijf jaren, op voorwaarde dat de criminologische prognose gunstig is (art. 74 e.v. Sw.). Ook voorwaardelijke vergiffenis van de straf (op voorwaarde nochtans van een criminologische enquête) (art. 77 e.v. Sw.) en zelfs de vervanging van de gevangenisstraf van minder dan twee jaar door weekendarrest of boete (art. 82 e.v. Sw.) zijn voorzien. De voorwaardelijke vrijheid, zoals de opschorting van het overige van de straf, wordt uitgebreid tot al de tijdelijke straffen en *niet alleen* tot de vrijheidsstraffen (art. 84 e.v. Sw.). Het Strafwetboek voorziet veiligheidsmaatregelen voor onverantwoordelijken, geïnterneerden, minderjarigen van minder dan 21 jaar en gewoontedelinquenten bij uitdrukkelijke toepassing van het 'vicerial' stelsel (toepassing gedurende een eerste termijn van de maatregel en bevestiging voor de duur van de straf) zodat ze in de uitrekening van de straf wordt opgenomen (art. 89, zie infra, IV). Tenslotte gaat de Regering de verbintenis aan, binnen de zes maanden een wetsontwerp in te dienen betreffende de toepassing van de veiligheidsmaatregelen, een tweede over Jeugdstrafrecht en een derde betreffende de sanctionerende bevoegdheid van het Bestuur (tweede eindbeschikking).

Kortom, het Voorontwerp Strafwetboek houdt rekening met de vooruitgang van de Spaanse strafwetenschap en met de internationale (vooral Duitse) hervormingsbeweging en is, op technisch en dogmatisch gebied, goed uitgewerkt.

Anderzijds is het Voorontwerp ook de uitdrukking van een begrijpelijke bezorgdheid voor de bescherming van de fundamentele rechtswaarden en biedt het aan de rechter alternatieven om korte vrijheidsstraffen te vermijden, een eis van de moderne criminele politiek. Blijft evenwel het feit dat de herziening zonder ernstig maatschappelijk en juridisch onderzoek betreffende het vorige Strafwetboek en zijn toepassing is aangevat (de toestand van de criminele statistiek in Spanje laat moeilijk toe de frequentiegraad te kennen van de verscheidene misdrijven en er bestaan evenmin onderzoeken over het al dan niet voorkomen van een aantal misdrijven; men geeft de voorkeur aan technisch-juridische verklaring boven een degelijk maatschappelijk onderzoek van het probleem).

De exclusieve deelname van juristen en daardoor de eenzijdige nadruk op het misdrijf, uitsluitend gesteld in termen van schuld en van gevaar, doet vrezen dat dit Wetboek niet veel succes zal boeken op het vlak van een degelijke behandeling van het maatschappelijk probleem van de delinquentie.²¹

Bij gebrek aan een degelijke analyse naar de aard en de omvang van de misdadigheid moet men vrezen dat het toekomstige strafbeleid alleen op het behoud van de openbare orde gericht zal zijn en zijn aandacht vooral zal richten op straatgeweld, inbreuken tegen de goederen, de drughandel of de aangroei van de jeugddelinquentie, hoewel deze 'lichte' delinquentie in werkelijkheid niets meer is dan het zichtbare deel van de ijsberg. In die zin mag men niet uit het oog verliezen dat men natuurlijk het voortbestaan bevordert van een reductionistische aanpak, wanneer men zich uitsluitend op deze problemen richt (in de lijn van de *morele paniekstrategie*, die door zekere sectoren van de criminologie aangeklaagd wordt).²² Dit laatste is niets meer en niets minder dan een verschijnsel van zuivere agressie tegen de andere burgers, quasi exclusief tegen de bevolkingslagen die het minst beschermd worden. Deze repressie tot bescherming van de openbare orde, die in feite andere, veel gevaarlijkere criminaliteitsvormen mystifieert, komt altijd neer op de bevestiging en de bekrachtiging van de ongelijkheid en van het onrecht die onze maatschappelijke stelsels eigen zijn.

III. Strafprocesrecht

1. Behalve de algemene normen die in art. 117 e.v. van de Grondwet zijn vastgelegd²³, wordt het strafproces in Spanje hoofdzakelijk behandeld in de honderdjarige Wet van Strafprocesrecht van 14 december 1882, die als beginselen van de

21. M. LOPEZ-REY, *La justicia penal y la política criminal en España*, Madrid, 1979. Zie ook A. GONZALEZ CUELLAR, 'La eficacia de la justicia penal', in *Poder Judicial*, num. 12, 1984, p. 105 e.v. Over de noodzakelijke relatie tussen strafrecht en sociale wetenschappen: S. MIR (ed.), *Derecho Penal y Ciencias Sociales*, Bellaterra, 1982.

22. S. HALL e.a., *Policing the Crisis: Mugging, the State and Law and Order*, London, 1978, p. 221 e.v. In dezelfde zin, wat België betreft: F. TULKENS, 'La réforme du code pénal: vers quelle stratégie de changement', in *Punir mon beau souci*, Bruxelles, 1982, p. 387 e.v.

23. De artikelen 117 e.v. van de Grondwet stellen dat de justitie uitgaat van het volk; verbieden de uitzonderingsrechtbanken; verplichten het mondeling debat in het strafproces; maken de participatie van de burgers aan het justitieel gebeuren mogelijk door de 'populaire akte' en de jury en voorzien in het recht op schadevergoeding voor de burgers in geval van, o.a., gerechterlijke dwaling. Voor wat de hervorming van het Spaans strafprocesrecht betreft: F.C. SAINZ DE ROBLES, 'La reforma del proceso penal', in A. BERISTAIN (ed.), *Reformas penales en el mundo de hoy, o.c.*, p. 79 e.v.

strafprocedure erkent: de rechterlijke macht, de wettelijkheid, de mondelijkheid, de openbaarheid en het materieel bewijs.²⁴ Behoudens uitzonderingen²⁵, wordt de uitoefening van de openbare vordering niet aan het slachtoffer van het misdrijf toegekend. Het is de Staat zelf die moet handelen, overeenkomstig de wet, d.m.v. haar bevoegde organen (vooral van het openbaar ministerie) zonder een noodzakelijke vordering van de benadeelde — en zelfs tegen zijn verzaking in voor misdrijven die ambtshalve worden vervolgd. Hierbij heeft de staat de plicht de strafvervolgning tot een goed einde te brengen en alle hinderpalen, van welke oorsprong ook, uit de weg te ruimen. De rechter moet daarenboven zijn oordeel aanpassen aan de feiten zoals ze zich in de historische werkelijkheid hebben voorgedaan.

Het gewone strafproces wordt fundamenteel in drie fasen verdeeld:

1. Het *onderzoek*: het geheel van handelingen die het vonnis moeten voorbereiden en concreet het plegen van de misdrijven in al hun omstandigheden vast moeten stellen en de identiteit en de individuele verantwoordelijkheid van de mogelijke daders moeten definiëren;

2. de *tussenperiode*; en

3. het *mondeling proces* dat tot doel heeft de rechtbank voor te lichten door het pleidooi en de beschuldigingen van de partijen en door de bewijsvoering om haar in de mogelijkheid te stellen zich uit te spreken over de aan-of afwezigheid van strafrechtelijke aansprakelijkheid en om, in elke zaak, de gepaste sancties uit te spreken.

De onderzoeksfase wordt gekenmerkt door haar geschreven en inquisitoir karakter, terwijl het mondeling proces een accusatoir karakter heeft. Hierdoor kan men stellen dat de criminele Procedurewet een gemengd systeem inhoudt.²⁶

Het oorspronkelijke gemengde stelsel werd gewijzigd door verscheidene hervormingen, nl. de Wet van 8 april 1967, die een spoedprocedure instelt (die in de praktijk de meest gangbare is geworden) voor bepaalde misdrijven²⁷ en de Organieke Wet van 11 november 1980 voor de mondelinge berechting van lichte opzettelijke misdrijven bij betrapting op heterdaad en bij ambtshalve vervol-

24. V.M. PENECH, *El proceso penal*, Madrid, 1982, 4^e uitg., p. 22. Ook: L. PIETRO-CASTRO en E.G. DE CABIEDES, *Derecho Procesal Penal*, Madrid, 1982, 2^e uitg.; F.C. SAINZ DE ROBLES, 'La reforma del proceso penal', in A. BERISTAIN (ed.), *Reformas penales, o.c.*, p. 79 e.v. Zie ook: F. DIAZ PALOS, 'Espíritu de la Ley de Enjuiciamiento Criminal', in *Poder Judicial*, 7, 1983. Cf. ook nr. 1982 van hetzelfde tijdschrift i.v.m. de 100^e verjaardag van de Wet Strafprocesrecht.

25. Volgende misdrijven vereisen in Spanje een private aangifte: de geweldmisdrijven, misbruik, ontvoering, familieverlating, oneigenlijke toeëigening, oneerlijke concurrentie ... Een aantal misdrijven vereist evenwel een private klachtprocedure, zoals de niet ambtshalve vervolgbare belediging en laster. Kunnen enkel en alleen vervolgd worden door de slachtoffers of hun legitieme vertegenwoordigers: de overtredingen begaan door het drukken van verkeerde informatie of verband houdende met het privé-leven, slechte behandeling, gebrek aan eerbied in de relatie tussen ouders en kinderen, pupillen en tutoren en lichte beledigingen.

26. De procedure wegens overtredingen kan ambtshalve worden ingezet en kan zich zelfs voltrekken zonder de aanwezigheid van de betichte.

27. De Wet van 1967 voorziet in twee procedures bij hoogdringendheid, één voor misdaden op heterdaad vastgesteld en met maximaal 12 jaar gevangenisstraf of voor misdaden waarop maximaal zes jaar gevangenisstraf staat, rijverbod en/of boete, en één voor ambtshalve vervolgbare misdaden waarop maximaal 6 maand staat, rijverbod en/of boete niet hoger dan 300.000 pesetas.

ging.²⁸ Beide wetten vervangen het onderzoek door zekere voorbereidende handelingen in het eerste geval en door een politieonderzoek in het tweede en zij laten de behandeling en het vonnis in deze zaken aan de onderzoeksrechter over. Daardoor wordt het oorspronkelijke gemengde systeem van de criminele Procedurewet gewijzigd.

2. Het systeem van waarborgen en van verdediging van de betichten werd merklijk verbeterd door de Grondwet van 1978. Deze Grondwet die de naleving oplegt van de gewaarborgde fundamentele rechten aan alle openbare machten, kan ook aangewend worden bij rechtbanken via een snelle voorkeursprocedure bij het Grondwettelijk Hof (art. 53 G.W.). Deze Grondwet bevat o.a. volgende rechten:

a. het recht op vrijheid en veiligheid voor alle personen: voorhechtenis wordt beperkt tot de tijd die strikt noodzakelijk is om de onderzoeksplichten uit te voeren en om de feiten op te klaren. In ieder geval (zie infra, Wet op de gewaarde benden) is de politiedetentie beperkt tot 72 uur, waarna vrijlating of terbeschikkingstelling van het gerecht volgt;

b. het recht van elke gedetineerde om onmiddellijk geïnformeerd te worden over zijn rechten en over het motief van zijn opsluiting, het zwijgrecht, het recht op bijstand van een raadsman gedurende de politionele en gerechtelijke ondervragingen en handelingen (art. 17,3 G.W.);

c. het 'habeas corpus' dat tot doel heeft de vrijlating van elke onwettelijk gedetineerde of aangehouden persoon te bekomen, in het licht van de wettelijke voorhechtenis en haar termijnen;

d. het recht om werkelijke bescherming vanwege de rechters en de rechtbanken te bekomen in de uitoefening van zijn rechten en rechtmatige belangen en om niet weerloos te blijven (art. 24,1 G.W.);

e. het recht op de natuurlijke rechter die op voorhand wettelijk is aangesteld; op verdediging en bijstand van een advocaat; het recht om geïnformeerd te worden over de tegen hem ingebrachte beschuldiging; het recht op een openbaar proces, zonder onverantwoord uitstel, met alle waarborgen; het recht om al de passende middelen in de verdediging te gebruiken; om niet tegen zich zelf te getuigen, om niet te bekennen en op het vermoeden van onschuld (art. 24,2 G.W.).

Als gevolg van deze grondwettelijke bepalingen werden in het Spaanse recht een serie wetten gestemd om enkele van die rechten uit te werken, b.v. de Organieke Wet van 12 december 1983 op de rechtsbijstand aan gedetineerden en gevangenen waarin hun rechten²⁹ en de inhoud van de rechtsbijstand³⁰ worden bepaald;

28. De procedure voor de mondelinge berechting van minder zware opzettelijke misdaden op heterdaad is van toepassing op ambtshalve vervolgbare misdaden met maximaal 6 jaar strafmaat en ambtshalve opzettelijke misdaden met maximaal 6 maand, ontgraving, publieke repressie, schorsing van publieke functies, passief of actief kiesrecht, beroep, geldboete onafgezien het bedrag, gedragsborgtocht, rij- en jachtverbod, al dan niet gecumuleerd, eventueel alternatief, met een maximum duur van 6 jaar.

29. Het zwijgrecht, het recht niet te antwoorden op de vragen of mede te delen alleen voor een rechter een verklaring af te leggen; het recht zichzelf niet te beschuldigen en niet tegen zichzelf te getuigen; recht op een advocaat, zijn aanwezigheid en bijstand (bij gebreke wordt →

de Organieke Wet van 23 mei 1984 die de procedure van het 'habeas corpus' regelt en de Organieke Wetten van 23 april 1983 en 26 december 1984 die de voorhechtenis regelen.

Om de voorlopige hechtenis te kunnen opleggen is een feit vereist dat een misdrijf uitmaakt en waarop een straf staat die zwaarder is dan de lichte gevangenisstraf (6 maand en één dag) ofwel (wanneer de straf gelijk of minder is dan de lichte gevangenisstraf) wanneer de rechter de voorhechtenis noodzakelijk acht omwille van de voorgeschiedenis van de beklaagde, van de omstandigheden van het feit, van de maatschappelijke storing die het feit heeft veroorzaakt of wegens herhaling van dezelfde misdrijven. Tevens is vereist dat er in de zaak voldoende aanwijzingen zijn om een bepaald persoon voor het misdrijf verantwoordelijk te achten. De voorlopige hechtenis, die nimmer verplicht is, is in de wet (gewijzigde tekst van art. 504 van de Wet van criminele procedure) beperkt tot drie maanden wanneer het gaat over een misdrijf waarop zwaar arrest staat; tot één jaar wanneer de straf lichte gevangenisstraf is; tot twee jaar wanneer de straf zwaarder is³¹; en tot de grens van de helft van de uitgesproken straf indien de beschuldigde veroordeeld wordt, maar tegen het vonnis in beroep gaat.

Er bestaan in Spanje nochtans normen die uitzonderingen voorzien op enkele rechten die door de Grondwet zelf worden gedefinieerd, zoals de normen die uit de uitzonderingstoestand of uit de staat van beleg voortvloeien (Organieke Wet van 1 juni 1981) en vooral de gevallen gebaseerd op art. 55,2 van de Grondwet.

Art. 55,2 G.W. bepaalt dat een Organieke Wet de vorm en de gevallen kan bepalen waarin, op individuele wijze, bij vereiste gerechtelijke tussenkomst en onder gepast parlementair toezicht, de rechten toegekend in de art. 17, al. 2 en 18, al. 2 en 3 geschorst zouden kunnen worden voor bepaalde personen, m.b.t. onderzoeken tot identificatie van gewapende benden of van terroristische elementen.

Op basis van deze grondwettelijke bepaling is er een uitgebreide uitzonderingswetgeving tot stand gekomen, die herzien werd door de Organieke Wet van 26 december 1984.

Deze wet gaat, naar onze mening, de grondwettelijke perken te buiten (vandaar dat diverse sectoren haar grondwettelijkheid aanvechten) en beperkt de

hij ambtshalve benoemd); recht zich in verbinding te stellen met familie en kennissen om het feit en de plaats van detentie mede te delen; recht op gratis vertaling wanneer het een vreemdeling betreft die de Spaanse taal niet beheerst; recht op onderzoek door en forensisch geneesheer, zijn wettelijke vervanger, of desgevallend door een instructeur of een openbaar ambtenaar.

30. Dit houdt in:

- dat de gedetineerde of veroordeelde wordt ingelicht over zijn rechten en medisch wordt onderzocht;
- het eisen van de rechterlijke of bestuurlijke autoriteit die de ondervraging in aanwezigheid van de advocaat heeft geleid;
- dat alle bewijsmiddelen kunnen worden voorgelegd die als aangewezen worden beschouwd;
- dat excepties kunnen worden opgeworpen;
- en dat hij op het einde een privégesprek kan hebben met zijn advocaat.

31. Termijnen die kunnen verlengd worden tot twee en vier jaar respectievelijk, via een tussenvonnissen na openbare zitting in aanwezigheid van de beschuldigde en het O.M.

rechten van personen die in gewapende benden actief zijn of die relaties onderhouden met terrorisme of opstand zonder enige eis van gerechtelijk toezicht, tenzij a posteriori. Aldus is het op basis van deze wet mogelijk de politiedetentie 10 dagen te laten duren bij eenvoudige mededeling aan de rechter door het Ministerie van Binnenlandse Zaken binnen de 72 uren na arrestatie. De rechter heeft 24 uren om de verlenging van de voorhechtenis te verbieden. Ook de volgende rechten komen op de helling te staan; het recht op rechtsbijstand³², op onschendbaarheid van de woonplaats (huiszoekingen mogen zonder voorafgaand gerechtelijk bevel geschieden), en het recht op onschendbaarheid van de privé-sfeer (het toezicht op de briefwisseling, op de telegrafische en telefonische verbindingen van verdachte personen, wordt mogelijk voor een tijdperk van drie maanden dat telkens hernieuwbaar is voor een gelijke tijdsspanne). In dringende gevallen kan alleen de gerechtelijke overheid de reeds genomen beslissing van het Ministerie van Binnenlandse Zaken verwerpen. De voorhechtenis wordt versoepeld en kan tot twee (uitzonderlijk tot vier) jaar verlengd worden. Een uitgebreide bevoegdheid wordt aan het O.M. toegekend, dat de vrijlating kan beletten indien het een verhaal instelt tegen de rechterlijke beslissing tot invrijheidstelling.

Anderzijds bespoedigt de wet de procedure en vertrouwt het onderzoek, de behandeling en het vonnissen van de criminele zaken toe aan de centrale onderzoeksrechters en aan de Nationale Rechtbanken. De Nationale Rechtbank met haar centrale onderzoeksrechters werd in 1977 opgericht onmiddellijk na de ontbinding van de Rechtbanken van Publieke Orde van Franco, die de repressie van de politieke en syndicale oppositie tot opdracht hadden. Naar de mening van velen is de Nationale Rechtbank een inbreuk op het beginsel van de 'natuurlijke rechter', één van Spanjes grondwettelijke fundamentele rechten.

Zijn bevoegdheid beperkt zich daarenboven niet tot de misdaden gepleegd door gewapende benden of terroristen, maar omvat ook een reeks andere misdrijven.³³

32. Wat de rechten van de leden van gewapende of terroristische groeperingen betreft, kunnen we verwijzen naar noot 29, evenwel met volgende aanpassingen: ambtshalve aanstelling van een advocaat; geen mededeling van de detentie en plaats van detentie aan familieleden of kennissen; verbod op vrije communicatie met de advocaat binnen zekere strafvorderingstermijnen (art. 527 Sv.). Ook de 'incomunicados' (de onder secreet gestelden) worden aan dezelfde beperkingen onderworpen.

33. Cf. Koninklijk Decreet van 4 januari 1977 ter oprichting van de 'Audiencia Nacional' en de Organieke Wet van 16 november 1983 die volgende misdrijven omschrijft: alle vormen van valsmunterij; fraude en vervalsing van waren waardoor de handelseconomie of 's lands economie ernstig kan worden geschaad; fraude en vervalsing in de immobiliën- of in de financiële sector op voorwaarde dat de schade zich voordoet bij een groep personen die zich niet beperkt tot één rechtsgebied van een 'Audiencia territorial'; handel in drugs of toxische producten; fraude in voedingswaren of in geneeskundige, farmaceutische substanties; corruptie en prostitutie gepleegd door benden of georganiseerde groepen met gevolgen voor meer dan één rechtsgebied; procedures van passieve uitlevering of procedures aangevat in het buitenland; uitvoering van buitenlandse gerechtelijke uitspraken of opgelegde straffen; strafjurisdictionele bevoegdheid op basis van internationale verdragen waartoe Spanje zich heeft verbonden; misdrijven die omwille van hun uitzonderlijke complexiteit of omwille van andere redenen door de 'Regeringskamer' van het Hof van Cassatie aan de centrale onderzoeksinstantie worden toevertrouwd; andere bevoegdheden die hun door de wet worden toegekend.

Naast de Nationale Rechtbank bestaat de Spaanse jurisdictionele structuur, kort geschetst, uit *Vrederechten* (vroeger gemeentelijke rechtbanken genoemd) voor overtredingen en de *Provinciale Rechtbanken* (een mondelinge procedure die behoort tot de gewone jurisdictionele structuur, met de bovenvermelde uitzondering van de onderzoeksrechters inzake misdaden. Het Hof van Cassatie (Tribunal supremo) behandelt de voorzieningen in verbreking en in herziening en, om reden van bepaalde persoonlijke voorrechten (Wet nr. 6 van 2 juli 1985 op de rechterlijke macht), zijn er ook Territoriale Hoven bevoegd inzake strafrecht.

Onder de rechten die door de wet van strafrechtsprocedure aan de beklaagden worden toegekend, moet men een onderscheid maken tussen rechten die ze hebben als *partij* in een strafproces (het recht op verdediging, het recht op snelle afhandeling van het onderzoek, de uitvoering van bepaalde handelingen te vorderen, om eisen te stellen, om kennis te nemen van bepaalde processen-verbaal en van bepaalde plichten, om geen eed van waarheid af te leggen, om de middelen van de verdediging voor te dragen); rechten die ze hebben als beschuldigde op het proces (het recht om met de begripsomschrijving van het feit en met de gevorderde straf in te stemmen, indien ze niet zwaar is, inbegrepen het bedrag van de burgerlijke vordering, wat toelaat dat er een vonnis wordt gewezen zonder mondelinge zitting; het recht om in het mondeling proces gehoord te worden vóór eender wie om zich te verontschuldigen en te verdedigen; het recht om afdoende bewijzen ter verdediging aan te brengen; het recht van confrontatie met getuigen en met medebeklaagden te vorderen) en rechten die ze hebben als definitief beschuldigde in het mondelinge proces (het recht van mondeling door een advocaat te worden verdedigd en van het laatste woord te voeren in het openbaar proces).

3. *Hervormingsperspectieven*

Momenteel is het ontwerp van Organieke Wet over de Rechterlijke Macht in behandeling bij het Parlement. Dit ontwerp zou de basis moeten vormen voor een herziening van de Spaanse jurisdictionele structuur, die moet worden aangepast aan de Grondwet en aan de regionale staatsstructuur. De basisprincipes ervan zijn: eenheid van rechtsmacht, de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, haar onderworpenheid aan de Grondwet en de wetten; de verantwoordelijkheid voor haar structuur en werking berust bij de Algemene Raad voor de Rechterlijke Macht.

Dit zijn, momenteel, alle ontwerpen die de herziening van het Spaanse strafprocesrecht betreffen.